
Žinojau nedaug, bet viena žinojau
tvirtai – niekas nekalba už kitus.
Net norėdami papasakoti svetimas
istorijas, galop vis vien papasako-
jame savąją.

Alejandro Zambra

Trisdešimt du namai, keturios vietos apsistoti, viena baž- 2021
nyčia, nė vieno baro. Tokia nereikšminga vietovė, kad žmo-
nės neretai supainioja, kur pasibaigia Kobresesas ar Orenja ir
prasideda jos žemės. Plotas – vos daugiau nei du kvadratiniai
kilometrai, trisdešimt penki metrai virš jūros lygio, šimtas
dvidešimt viena lietinga diena per metus. Bemaž išdžiūvęs
upelis, užsibaigiantis ties skardžiu. Bemaž visad pilkšva jūra.
Dangus tą pačią dieną gali persimainyti iš pilko į baltą, iš bal-
to į melsvą, iš melsvo vėl į pilką. Įvairūs žalsvos atspalviai:
žolė, medžių laja, kviečių laukai. Ganosi kelios juodmargės
karvės. Pirmyn atgal kursuoja traktoriai. Nė gyvos dvasios.
Nieko panašaus į aikštę, savivaldybę, kultūros centrą: vos keli
mediniai pakelėse pasklidę suoliukai, bemaž visad tušti. Tušti
suoliukai, tušti ir keliai. Tai Tonjanesas: populiacija – du šim- 2019
tai aštuoniasdešimt karvių ir šimtas gyventojų. Kur jau šim-
tas! – purto galvą Lola Valdes, vaikelį, čia anksčiau taip buvo,
dabar nė penkiasdešimties neliko! Anksčiau: pagal markizo 1752
Ensenados¹ gyventojų surašymą – devyniasdešimt keturi gy-
ventojai, pagal grafo Arandos² – aštuoniasdešimt trys, pagal 1768 / 1850

¹ Marqués de la Ensenada (1702–1781) – ispanų švietėjas, politikas, karaliaus Fernando VI įsakymu vadovavęs 1749 metais pradėtam Ispanijos gyventojų surašymui (čia ir toliau – vert. past.).

² Pedro Pablo Abarca de Bolea y Ximénez de Urrea, Arandos grafas (1719–1798) – ispanų karys ir valdininkas, vadovavęs 1768–1769 metų gyventojų surašymui.

2017 Madoso¹ surašymą – šimtas dvidešimt, pagal Vikipediją – de-
2019 vyniasdešimt šeši, o štai kliaujantis Lola Valdes – penkias-
dešimt ar net mažiau: vaikelį, čia dėl to, kad darbo nėra. Ką
2021 gi čia veiks jaunimas? Kas čia jiems vaikus augins? Toks jau
tų kaimų, esančių palei kelią ar palei jūrą, likimas: nuolat at-
vyksta ir išvyksta laivai, nuolat girdimos keliautojų istorijos,
ir tai kone neišvengiamai nugramzdina į svajas, esą kitame
krante rasime palankesnę likimą. Nes Tonjanesas toks ir yra:
kaip kelias. Vieta, kurią žmonės pravažiuoja, bet čia nepasi-
lieka. Vieta, iš kurios reikia išvykti ir į ją nesugrįžti. Minutė
penkios sekundės: tiek laiko prireikia norint pravažiuoti Ton-
janesą nuo pradžios iki pabaigos vidutiniu aštuoniasdešim-
ties kilometrų per valandą greičiu. Tonjaneso istorija, be kita
ko, yra ir šio kelio istorija.

Kelio Nr. 131 ruožas pusiaukelėje tarp Santiljana del Maro
ir Komiljaso.

1958 Rajoninis kelias suskilinėjusiu asfaltu.

1891 Juodalksnių virtinės apsuptas tarp laukų įsiterpęs vieškelis.

1764 Tarp dviejų mūrų įspraustas dumblėtas nugludintų akme-
nų takas.

1323 Grunto takelis.

2021 Tai Tonjanesas: geresnis ar prastesnis kelias, bet visad ke-
lias. Kaimas, kurio paskirtis būtent tokia – praeiti, kad nei

1815 įvykiai, nei žmonės čia niekad neužsiliktų. Jie ir praeina. Praeina

1904 / 1645 prekijai. Praeina pėstieji. Praeina link Santjago traukian-
tys piligrimai, užsukę išsigydyti raupsų ar atlikti atgailos už

2017 įsisenėjusią nuodėmę. Pravažiuoja raudonas „Renault Clio“.

1693 Pražingsniuoją keturi kapitono Fernando Velardės sunkiosios

¹ Pascual Madoz (1806–1870) – ispanų politikas, išleidęs *Ispanijos ir jos užjūrio teritorijų geografinį-statistinį-istorinį žinyną* (1845–1850).

---

kavalerijos kirasyrai. Pravažiuoja „Vuelta de España“ dvira- 1992
tininkai su Periku Delgadu¹ priešakyje, įveikdami etapą nuo
Santandero link Kovadongos ežerų. Pravažiuoja Karališkosios 1803
Valjadolido kanceliarijos teisėjas, kuris čia atvyko išspręsti
vieną sklypų klausimą, o Fransiskas Gomesas de Viljegasas
jau trečiąsyk pralaimi tą pačią bylą. Pravažiuoja dvidešimties 1909
arklio galių „Hispano-Suiza“ automobilis. Pravažiuoja būrys 1937
gvardiečių, šaudančių iš užsikertančio 7,62 mm kalibro auto-
mato „Maxim“. Pravažiuoja karieta nuleistomis užuolaidėlė- 1889
mis. Pravažiuoja žuvies pardavėjo autobusiukas antradieniais, 2016
daržovių pardavėjas Luisas trečiadieniais, duonos išvežiotojas
kasdien, ant kiekvienų durų rankenos palikdamas kaboti už-
sakytus duonos gaminius. Pravažiuoja ledų furgonėlis, kasmet 1987 / 1993
vis prastesnės būklės, o aplink jį besispiečiantis vaikų būrys vis 1997
retėja, vaikų mažėja, kol apskritai nebelieka, galų gale nebe- 2001 / 2003
lieka paties furgonėlio ir ledų. Pravažiuoja makis² Chuaninas 2006 / 1949
su višta rankoje. Pravažiuoja Benito Pereso Galdoso³ karieta. 1876
Praeina iškvaišusi ar tokia atrodanti tarnaitė, apsigaubusi kaž- 1831
kuo panašiu į antklodę, klykianti, kad šeimininkai ją nuodija,
maldaujanti pagalbos, susimildami, dėl Dievo meilės. Priežas-
čių ja tikėti yra tiek pat, kiek netikėti, o Tonjaneso gyventojai
stebi, kaip ji beprasmiškai skeryčioja rankomis, draskydamasi
ir kandžiodamasi priešinasi ją namo parvesti mėginančiam
kaimo prižiūrėtojui. Praeina Nacionalinės gvardijos kareivių 1821
būrys. Praeina pora Pilietinės gvardijos kareivių. Praeina Na- 1844 / 1874
cionalinės gvardijos kareivių būrys. Praeina pora Pilietinės 1889
gvardijos kareivių. Kubos karo veteranas, viena likusia ranka 1906

¹ Pedro Delgado (gim. 1960) – ispanų dviratininkas.

² *Maquis* (isp.) – partizanai, priešinęsi Francisco Franco režimui.

³ Benito Pérez Galdós (1843–1920) – ispanų rašytojas, vienas garsiausių realizmo atstovų.

1680 prašantis išmaldos. Vilkas, nasruose laikantis vis dar tirtančią
1681 vištą, pakeliui link urvo. Medžiotojas su arkebuza, nešantis
1934 vilko galvą, pakeliui atsiimti jam priklausančio realo. Praeina
mokytoja, ką tik išlipusi iš tarpmiestinio autobuso: nešasi kar-
toninį lagaminą ir dar jo neišpakavusi jau nori išvykti iš kaimo,
kuo skubiau iš jo išsinešdinti – užsibus čia ketverius metus, ke-
tverius metus jai teks kęsti šaltį ir šleikštulį ką tik pastatytame
1951 mokyklos pastate, laukiant naujo paskyrimo. Pravažiuoja grei-
tosios pagalbos automobilis, bet jau per vėlu. Praeina keliauto-
1997 / 2004 jas su kuprine. Paklydusių mormonų porėlė: abu siuvinėtomis
1956 servetėlėmis valosi prakaitą nuo kaktos. Dvidešimt Viaselio
abatijos seminaristų, visi eilute, pakeliui link užtvankos – eina
2019 maudytis. Pravažiuoja „Seat Ibiza“. Traktoriumi pravažiuoja
1992 Chulianas – jam tik vienuolika, todėl, kad matytų pro priekinį
1839 stiklą, tėvas ant sėdynės padėjo plytą. Pravažiuoja Visentos ve-
žimas, su ja nuo pakelės sveikinasi Chosė: „Ė“, sušunka jis, „ė“,
sušunka ji – kasdien tas pats, Chosė niekad neišdrįsta paklaus-
1996 ti to, ko norėtų paklausti. Pravažiuoja portugališkas sunkve-
žimis su portugališkais valstybiniais numeriais. Pravažiuoja
2012 portugališkas sunkvežimis su Europos Sąjungos valstybiniais
1991 numeriais. Praeina dinosauro, ramune ir kaliniu persirengę
vaikai pakeliui į karnavalą Novalese – ramunė laimės konkur-
2001 są ir gaus prizą. Pravažiuoja autobusas „Cantábrica“. Kelią ne-
sižvalgydamas kerta šuo – kitamet jį partrenks folksvagenas.
1980 / 1981 Praeina asilėnų banda. Praeina vasarotojas: kiekvieną vasarą,
1715 / 2010 per kiekvienas atostogas, visuomet tas pats vasarotojas. Jis at-
vyksta, praveria per žiemą užrakinto namo duris, išsitraukia
sulankstomus gultus, nutraukia baldus dengiančias antklodes,
nupjauna žolę, apkarpo bugenvilijas, sutvarko gėles klombose,
trumpam prigula pasideginti, o saulei nusileidus jau ir rugsė-
jis, tad jam kaip tik lieka laiko sulankstyti gultus ir įnešti juos

---

atgal į vidų, apkloti baldus ir vėl užrakinti namą. Kasmēt sau pažada, kad kada nors persikraustys gyventi į Tonjanėsą, mes tą šiurpinantį darbą, atsisakys to gyvenimo, kurio nenori, – ir taip ksmēt. Palei skardį praplaukia pakrantės apsaugos laivas, 2018
prancūzų piratų laivas, žvejų laivelis. Praūžia baisioji Didžiojo 1693 / 1942 / 1878
šeštadienio audra¹. Pravaūžioja Dūeinės Seimur automobilis, 1987
uū jo – Dūeinės Seimur vertėjo automobilis, o dar toliau – gri-
muotojos automobilis, asistentės automobilis, kostiumų dizai-
nerės automobilis. Jie atvyksta filmuoti „Tunelio“ epizodo prie
skardžio. Praeina lokio kailiu apsisiautęs medūiotojas su apei- -13 704
ginę karūną primenančiu daiktu ant galvos, per petį persime-
tęs kiškį. Praeina prancūzų turistas, klausinėja, kur rasti prie- 1995
šistorinį Agvaso urvą, nežinodamas, kad priešistorinis Agvaso
urvas uūdarytas beveik nuo tada, kai jį atrado. Prabilda romų 1790
karavanas, kurį Orenjos gyventojai išgujo pagaliais ir akme-
nimis. Greičiau nei bet kas pralekia Pako Chento² automobi- 1961
lis. Laiku nepasukęs jis rėūiasi į tilto turėklus ir skrieja tiesiai į
upę. Nieko nenutiko, stebuklingai išsigelbėta: kitą sekmadienį
jis jau ŗais Bernabeu stadione ir atliks rezultatyvų perdavimą.

Toks nereikūmingas yra Tonjanesas: net susidūrimas kakto-
muūa lekiant 110 kilometrų per valandą greičiu negali sulaiky-
ti čia tų, kurie jį kerta.

Pravaūžioja V Navaros brigados tanketės, praūingsniuoja 1937 / -19
romėnų legionieriai, praeina nekilnojamojo turto agentai: net ir 2007
šie čia neuūsilauko. Kaimą risčia prajoja karaliūskųjū karietų ŗir- 1924
gai – karaliaus Alfonso XIII svita keliauja vasaroti į kalnus. Pra- 2019
vaūžioja turistai, stabteli išsimaudyti Bolao įlankėlėje ir sutikti

¹ 1878 m. balandžio 20 d. jūroje prie Kantabrijos ir Baskų kraūsto krantų praūžusi audra.

² Francisco Paco Gento López (1933–2022) – ispanų futbolininkas.

2004 saulėlydį nuo Piko de la Molinos – tą padarę išvyksta. Dangaus
1993 / -3274 mėlynę praskrodžia iš Madrido į Londoną skrendančio lėktuvo
1984 pėdsakas, o lėktuvas, savaime suprantama, Tonjanese nestab-
teli. Pravažiuoja dviratis, prabėga elnias su nugaroje įsmigusia
strėle, pravažiuoja baltas „Seat 127“. Nors ne, baltas „Seat 127“
nepravažiuoja. Priartėjęs prie užrašo TONJANESAS sumažina
greitį, sustoja kelkraštyje maždaug ties pirmaisiais kaimo na-
mais. Avarinės šviesos signalas. Daug keliautojų taip daro: bet
kur stabdo automobilį norėdami ką nors nufotografuoti – jū-
ros, malūno griuvėsių, tolyje mėlynuojančių Europos viršūnių
nuotrauka – ir keliauja toliau. Tačiau baltas „Seat 127“ taip ne-
daro: jame nėra fotoaparato.

Vyras išjungia variklį. Nuleidžia langą. Pakelia rankinio
stabdžio svirtį. Moteris pasitaiso akinius nuo saulės. Ant gali-
nės sėdynės sėdi dvi mergaitės, vilkinčios vienodomis baltomis
suknelėmis, iš po kurių kyšo maudymosi kostiumų petnešėlės.
Vyras: rankoje, kuria įsikibęs vairą, smilksta cigaretė. Moteris:
vos girdimas atodūsis. Akiniai nuo saulės slepia skeptišką, bet
pakantų žvilgsnį.

– Tėti, ar jau atvažiuom? – iššęsdama teiraujasi viena iš
mergaičių, o iš tono aišku, kad klausiana nebe pirmą kartą.

Tėtis neatsako. Tik žvilgtelį į mamą, padeda ranką jai ant kelio.

– Tik pusvalandžiui, pažadu.

Toks susitarimas. Mama spusteli ant jos kelio padėtą tėčio
ranką, parodydama, kad viską supranta. Pusvalandis: ir nė mi-
nutės ilgiau. Paskui važiuos prie jūros.

Mergaitės nerimsta galinėse sėdynėse.

– Jau atvažiuom?

– Tėti, ar čia? Ar čia?

Tėtis, traukdamas paskutinį cigaretės dūmą:

– Taip. Čia.

Čia. Akmeninis namas pakelėje. Vartai iki galo neatsiveria, žolė 1984
 pernelyg išvešėjusi, gyvatvorė pernelyg išsišakojusi. Tarpdu-
 ryje stovi senukas, juos stebi smalsiai, bet ir įtariai.

– Minai! Dėde Minai! – sušunka tėvas jį pamatęs.

Senukas – dėdė Minas – prisimerkia, norėdamas geriau
 įžiūrėti.

– Nepažįsti? Čia aš, Emilijus. Tavo sūnėnas. Pako sūnus.

Minui prireikia dar kelių akimirų sureaguoti.

– Eik tu sau! – galų gale ištaria. – Miliukas! Miliukas su
 kompanija! Na ir staigmena! Jėzau, šitiek metų jūsų nemačiau!

Miliukas su kompanija prieina arčiau. Abu vyrai stipriai ap-
 sikabina, kelis syk pasiplekšnoja per nugarą. Kaip tu užaugai,
 sako Minas, o tai visiškai absurdas, nes jo sūnėnas jau dvide-
 šimt metų nepaūgėjo nė centimetro. Tada pasisuka į moterį:

– O tu būsi Mercedes, – ištaria prieš ją apkabindamas, tarsi
 laukdamas patvirtinimo.

– Kaip laikotės, Minai?

– Dar laikausi, dukrele, – o tai jau neblogai. Atlaikau va-
 saras, atlaikau žiemas ir viską, kas man paskirta. Labai džiau-
 giuosi, kad užsukot aplankyti.

Emilijus įsiterpia, nori numalšinti jo entuziazmą.

– Važiavom į Kobresesą prie jūros ir nusprendėm užsukt
 pasisveikinti. Laiko daug neturim, bet pagalvojom – užsuk-
 sim, pasilabinsim...

To jo visad prašo tėvas. Jei būsi Tonjaneso apylinkėse, pa-
 silabink su mano broliu. Nuvažiuokit jo aplankyti, būkit žmo-
 nės, jis labai vienišas, o nuo vestuvių jo akyse nematei. Tėvas
 visad to prašo, ir šįsyk Emilijus paklausė. Tą jie dabar ir daro:
 labinasi, ir jau tuoj tęs kelionę prie jūros.

– Aha, prie jūros. Tai čia labai gerai – pasideginti. Nes jūs tokie baltučiai. Jėzau, kaip seniai buvau prie jūros! Turbūt seniau, nei kad jus mačiau.

Jis šiek tiek pasilenkia.

– Gerai, o kas šitos gražuolytės su jumis? Kokie vardai?

– Aš – Diana, – prisistato Diana.

Diana: septynerių, gal aštuonerių. Šviesiaplaukė. Oda blyški, lyg kiek strazdanota. Akys mėlynos. Iškritęs priekinis dantis, kai nusišypso, atrodo, kad sušvilpia.

– Labai gražus vardas. O tu? Kuo tu vardu?

Kita mergaitė nesako nieko. Žengteli atgal, bando pasislėpti už motinos kojų.

– Ko dabar gėdiniesi? – nusijuokia Mercedes. – Čia Marta.

Marta: penkerių, gal šešerių. Plaukai kaštoniniai. Oda blyški, lyg kiek strazdanota. Akys žalios. Šypsosi plačiai, bet kreivokai, atrodo, kad pasijutusi tikrai laiminga ji imtų atsiprašinėti.

– Ar žinot, kas čia toks? – nutaisęs pedagogišką toną klausia Emilijus. – Čia dėdė Minas. Senelio Pako brolis.

Marta ir Diana nieko nesako, nes nėra ką sakyti. Senelio Pako brolis: tai ir gerai. Toliau iš papildbų žiūri į dėdę Miną prieš saulę šiek tiek primerktomis akimis. Staiga saulė joms primena apie jūrą. Kada nuvažiuos prie jūros? Kada bus smėlio pilys? Kada bus sumuštiniai su dešra? Kada jau maudysis jūroje – iki pusės? Nes eiti giliau labai pavojinga, mama visada primena, kad viena jų amžiaus mergaitė taip ir nuskendo. Tik ne pernai, o užpernai.

Bet Minas visai negalvoja apie jūrą. Minas žiūri į jas:

– Kokios gražutės. Kokios abi gražutės, Jėzau. Kaip gerai, kad užsukot ir parodėt visą šeimą.

Trumpam stoja tylą: tylą, pranašaujanti atsisveikinimą. Mat jie jau tuoj atsisveikins. Bent taip mano Mercedes. Dabar jie

---

persimes dar trimis ar keturiais klausimais, Minas jiems pasiūlys užkąsti, o jie mandagiai atsisakys, nes jau turi pasiruošę sumuštinukų mergaitėms, tada vėl apsikabins, pažadės, kad dabar aplankys dažniau, sės į automobilį. Ir tada jie jau bus prie jūros. Taip ir bus. Bent taip turėtų būti. Tačiau tą akimirką Marta, kuri iki tol tūnojo pasislėpusi už motinos kojų, Marta, kuri užsisvajojusi kandžiojo sau pirštą ir nepravėrė burnos, Marta, kuri niekad nedrįsta kalbėti su nepažįstamaisiais, o tuolab taisyti to, ką pasako kiti, ryžtingai kilsteli tą patį pirštą ir ištaria:

- Ne visą šeimą.
- Ne? Kaip tai ne visą?
- Dar trūksta broliuko.

Prisijungia ir Diana, kuri atkartodama sesę irgi pakelia pirštą:

- Arba sesutės.
- Arba sesutės, – patvirtina Marta.

Akimirksniui visi nuščiūva, Minas akimis perbėga Emilijaus, paskui Mercedes akis, nuo Mercedes akių pereina prie Mercedes pilvo, o nuo pilvo vėl prie akių.

– Oho! Oho, kokia naujiena! Bet kad nieko nesimato, Dievuliau! Kad tu kaip šakalys!

O tada – mikčiojimas, paaiškinimai. Mercedes ir Emilijus sumišę šypsosi. Dar nėra net dviejų mėnesių, dėl to nieko nesimato. Iš tikrųjų patys vos ką tik sužinojo, dėl to nieko ir nesakė. Kol kas nenorėjo niekam sakyti, iš atsargumo, bet mergaitės, na, juk žinot, kokios tos mergaitės.

Dėdė Minas apie jokių atsargumą nė galvoti nenori:

– Bet juk reikia atšvęsti! Užeikit, užeikit į vidų! Mergaitės, pažiūrėkim, gal turiu jums kokių sausainių. O mums, pažiūrėkim, gal turiu kokio vynelio...

Jis skubinasi į namą, net nestabtelė pažiūrėti, ar jie seka iš pasos. Dabar balsas jau sklinda iš vidaus, o aidas atkartoja žodžius:

– Sūnėne! Užėik, aprodysiu namą. Kiek laiko jau viduj nebuvot?

Prieš įžengdamas pro duris, Emilijus pažvelgia į Mercedes ir nežymiai krusteli galvą. Šis gestas reiškia: pažadu – pusvalandis ir išeinam. Mercedes tik suraukia antakius. Šis gestas reiškia: pažiūrėsim, ar tikrai.

Namas iš vidaus. Minas, visai užmiršęs apie broliuką arba sesutę, iš lėto aprodo kambarius. Čia vonios kambarys – nudrengtas unitazas, bronzinis praustuvas, ir tiek. Čia virtuvė – elektrinė viryklė, aprūkusios plytelės, stalas su begale įpjovimų, jokio šaldytuvo. Čia – skalbykla. Čia – sandėliukas. Va šitas – mano kambarys. To tolesnio kambarėlio niekam nenaudoju. Šitam prieangy anksčiau statydavom vežimą. Palėpės net nerodysiu, šeima, nes grindys visai sutrūnijusios, jau net užlipt neišeina. Mergaitės sekioja juos po kambarius, krimsdamos sausainius „María“, kuriuos nešasi rankose. Kai nusižemė, išeina žaisti į sodą. Mercedes atsidūsta. Čia viskas taip apšnerkšta. Apšnerkšta ir susenę: kaipgi dėdė Minas, kaip bet koks žmogus gali gyvent tokioj vietoj? Tą ji galvoja. O Emilijus – priešingai. Dar prieš akimirką atrodė, kad labai skuba, o dabar jis atidžiai apžiūrinėja kiekvieną senieną, kurią tik Minas jam rodo. Pamačius siuvimo mašiną, kuria siūdavo jo teta, jam net sublizga akys. Aišku, jam pasisekė, nes mato ne tik senus baldus, surūdijusius puodus ir sulūžusias trintuves: visuose šiuose rakanduose Emilijus taip pat mato savo atsiminimus. Miliukai, jau turbūt nepameni, kaip tau patikdavo žaisti va ten, kambarėly be grindų? Pamena. Pameni, per čia kraudavom šieną? Pamena. Pameni tuos metus, kuriuos praleidai Tonjanese, šitam name, kai tavo tėvo baras bankrutavo? Aišku, kad

---

taip pat pamena: kaipgi galėtų pamiršti. Kartkartėm jis Mino net ko nors paklausia. O kas yra šitas va čia? Čia kukurūzų smulkintuvas. O šitas? Čia sūriams slėgti. O šitas, čia? Miliukai, klausyk, skambi lyg nebuvelis: čia rėtis miltams sijoti.

Emilijus žvelgia į praeitį. Jis nemato, kaip čia viskas apšnerkšta, kad nėra vonios, kad su vandeniu iš šulinio plauti namus ir šveisti indus labai nepatogu. Jis mato, kaip teta krosnyje troškina sraigės pagal kalniečių receptą, mato rankas žmogaus, kuris paskutinis naudojo trintuvę, dalgį, šakes, mato du statybininkus (girdėjo pasakojant, kad tai buvo du vietiniai vaikinai), pastačiusius namą šviečiant pokario saulei, besišnekučiuojančius apie savus reikalus, kol pila skiedinį ant akmenų, mato, kas čia buvo iki pastatant namą – galbūt miškas, galbūt kviečių laukas, mato, kaip po tą mišką, tą kviečių lauką vaikštinėja jo protėviai, dėvintys įmantrias skrybėles, vilkintys drabužius ir batus, kurie atrodo lyg iš senoviško paveikslo. Būtent tą jis mato, dėl to ir šypsosi, lygiai kaip šypsosi mergaitės kramsnodamos sausainius.

Mersedes žvelgia į ateitį. Ji mato, kaip „Seat 127“ atvažiuoja iki jūros, nors maudytis gal jau ir vėloka. Mato mergaites, nenorinčias sumuštinių, nes prisikimšo sausainių. Mato, kaip jie automobiliu grįžta į Santanderą: per kelionę visi tyli. Taip pat ji mato Mino namą ir viską, ko čia stinga ir ko reikėtų nusikratyti. Mato sodą be šulinio, su kanalizacija. Mato pušinį parketą vietoj sutrūnijusių palėpės grindų, gipsines lubas ir keramines grindų plyteles kambarėly be grindų, lakuotus turėklus prie langų, jokios skalbyklės kambaryje, jokio įrankio sandėliuke. Ji mato virtuvę ir galvoja: juk čia tilptų skalbyklė. Vonios kambaryje, be abejo, dušo kabina ar vonia. Šitas duonlovis nereikalingas. Šita trintuvė – kam jos reikia be akmenų. Tokia jau ta Mercedes. Jie jau kelerius metus vangiai ir nesėkmingai, kone

---

dėl sportinio intereso, ieško sodybos – kad būtų graži ir pigi, veik nieko nekainuotų. Vietos, kur mergaitės galėtų žaisti ir augti. Galbūt dėl to paprato į visus namus kaimuose žiūrėti šitaip: ne matydama tą, kas yra, o ko trūksta.

Tuo metu mergaitės parbėga iš sodo. Nenustygdamos trenkiasi į duris, nes labai skuba perduoti naujieną, kurios negali išturėti.

– Mes matėm karvę!

Jis mato tą, kas buvo, ji mato tą, kas galėtų būti. Mergaitės mato tą, ką dabartis joms pasiūlo prieš akis. Pavyzdžiui, karvę.

Dėdė Minas kiek pasilenkia, kad ūgiu susilygintų su jomis ir kartu pasidžiaugtų.

– Nagi, nagi, karvę! O kur matėt?

– Ganyklose! – šaukia Diana, auganti su serialu „Heida“¹.

– Sakot, ganyklose! O ar jūsų neužgavo savo snukiais? Nes, žinokit, tos karvės visus vaikus užgauna...

Jos papurto galvą. Šypsosi ar pusiau šypsosi (Dianos šypsena be priekinio danties, Martos šypsena kreivoka), nes yra beveik įsitikinusios, kad dėdė Minas juokauja. Ne tikrai įsitikinusios, bet beveik.

– O ožkyčių irgi yra? – teiraujasi Diana, niekaip negalinti iš galvos išmesti „Heidos“.

– Ožkyčių? Ne. Ožkyčių neturim. Bet Karmen ir Bielio triušiai ką tik atsivedė triušiukų. Jie ana čia, tam name. Norit pamatyt triušius?

Jie eina pažiūrėti triušių. Eina pažiūrėti Kardo kačių, Mirinos avių ir Lolos papūgų. Eina pažiūrėti paršo pas septynis brolius. Visentės vištų, Antonijaus Luiso jaučių. Visą kaimą apeina lyg vartytų knygelę apie gyvūnus, ir taip praeina sutar-

¹ Japoniškas animė serialas (1974) pagal Johannos Spyri apysaką „Heida“ (1880).

---

tasis pusvalandis, dar valanda, ištisos dvi valandos, o Emilijus gūžteldamas pečiais vėl pažvelgia į Mercedes. Taip jis atsiprašo. Tačiau Mercedes neberūpi ar ne per labiausiai rūpi jūra. Ji stebi krykščiančias takeliais lakstančias mergaites, stebi, kaip jos rankose laiko švelnutį Bielio triušį, kaip glosto Mariukos šunį, sekioja paskui Kardo katę ir barsto Visentės vištoms kukurūzų saujas, ir jai tenka pripažinti, kad tai ne prasčiau nei diena prie jūros. Emilijus ir Minas kulniuoja palengva, kalbėdami apie tai, koks Tonjanesas buvo ir koks galėjo būti. Po paraliais, sako Minas, kiek kartų mačiau motiną... Tavo močiutę, Miliukai! Kiek kartų mačiau ją nešančią grūdų maišus į ana tą malūną. Gal tu net nežinot, kad ten buvo malūnas? Gal net nežinai, kad ten buvo šeimos namas, bet jį nugriovė, o iš akmenų pastatė va tą sieną? Aš atsimenu tuos laikus, kai dar nebuvo mokyklų, o Brinsijos kasyklose kasdavo sfaleritą. Jis visa tai pasakoja. Tačiau Mercedes beveik neklauso. Ji pernelyg užimta ateities vaizdiniais. Ji mato, kaip Diana ir Marta žaidžia su kačiukais, taip pat mato greta jų lakstantį vaiką, kuris dar neturi vardo. Ji jį įsivaizduoja neapibrėžtai: nei šviesus, nei tamsus, nei aukštas, nei žemas, nepanašus nei į mamą, nei į tėtį. Net nežino, mergaitė tai ar berniukas. Težino, kad tai jos vaikas – tiek pakanka.

Kai pargrįžta namo, dar nėra visai sutemę, tad Minas sode ištiesia stalą. Du citrininiai „Kas“ limonadai mergaitėms, butelis vyno jiems. Na, o ko tau įpilti? – klausia, žiūrėdamas į Mercedes pilvą. Man irgi citrininį „Kas“, sako. Kaip mergaitėms? Kaip mergaitėms. Susidaužia už pasimatymą, susidaužia už laukiamą lėliuką, o pavargus kalbėti apie dabartį ir apie ateitį, pokalbis vėl pasisuka apie praėjusias dienas. Geras man išėjo šitas namas, geras, sako Minas. Jūs turbūt nežinot, bet kai buvau jauniklis, išvykau į Seviliją užsidirbti, o grįžus žmonės sugalvojo man pravardę. Turbūt nežinot, kad maniškė siusdavo, nes vietiniai

---

namą pradėjo vadinti „Kasa Sevilija“, o ji sakydavo, kad namas jos, o aš juk niekuo dėtas? Turbūt nežinojot, kad čia prie girdyklos per karą užmušę vargšą žmogų? Turbūt nežinojot, kad mane buvo patupdę į kalėjimą, nes atskleidžiau tai, ko neturėjau? Emilijus ir Mercedes viską žino, bet vis tiek klauso.

Temsta. Mergaitės žaidžia slyvmedžio pavėsyje. Gera šitam sode, galvoja Mercedes. Namas taip pat savaip gražus. Į Santanderą planavo grįžti ne vėliau nei aštuntą, nes mergaitės maudosi aštuntą, vakarieniauja devintą, o pusę dešimtos eina miegoti, bet vis dar nejuda iš vietos.

Minas krapštuku rakinėja dantis. Tada ima ir pasako:

– Kokia graži pavakarė. Kaip džiaugiuosi, kad užsukai, sūnėne. Žinai, iš pradžių tavęs nepažinau. Pamaniau, kad pirkėjas!

– Pirkėjas? – klausia Emilijus.

– Pamaniau, kad atvykai dėl namo.

– O tu jį pardavinėji?

Minas parodo į langą. Ant grotų – iškaba, kurios jie prieš tai nepastebėjo. Tada prasideda paaiškinimai. Sako, kad jis jau senas, kad jo amžiaus žmogus ieško, kur patogiau. Sako, kad po Visentos mirties namas jam darosi per didelis. Sako norįs išsikraustyti į Torelavegą, kasdien eiti į kavinę kavos, vaikštinėti ten, kur niekas jo nepažįsta, ir daryti, kas šauna į galvą. Jis guodžiasi, kad gaila palikti namus, kuriuose praleidai pusę gyvenimo, nors sykiu gaila ir dėl to, kad pusę gyvenimo nugyvenai tuose pačiuose trijuose purviniuose žemės karuose¹, greta tų pačių suknistų šimto kaimynų. Taip jis sako. Bet Emilijus ir Mercedes jo nebeklauso. Jų akys – praeitin žvelgiančios jo akys ir ateitin žvelgiančios jos akys – susitinka.

¹ *Carro* (isp.) – Ispanijoje (Kantabrijos regione) naudojamas žemės ploto vienetas, atitinkantis maždaug 179 kvadratinis metrus.

Miegamasis prietemoje, apšviestas tik gęstančios žvakės. Langinės užvertos, durys pridarytos, lovūgalyje skrynia. Lova: krūva šiaudų ryšulių, uždengtų avies kailiu. Ant jos guli vyras ir moteris. Moteris bando žvilgsniu pagauti vyro akis, bet nesiseka.

– Chuanai?

– Ko.

– Miegi?

– Ko nori?

– Nieko. Vis prisimenu.

– Aha.

– Apie kūdikį.

– Suprantu.

– Vargšelis nė akių neatmerkė.

– Geriau miegok. Nebegalvok apie tai.

– Jei jis danguje, ten jas atmerkė, angelėlis. Jei jis danguje.

Ar tu manai, kad jis danguje?

– (...)

– Chuanai.

– Ko.

– Ar jis danguje?

– Nežinau. Nieks nežino.

– Kai šlakstei jį vandeniui, sakei visus žodžius, palaiminimus ir maldas, jis dar kvėpavo. Akių neatmerkė, bet pasižijo. Mačiau.

– Taip.

– O toks mirštančiojo krikštas juk irgi krikštas, taip pat išgelbsti sielą, apvalo ir suteikia teisę į dangaus karalystę. Taip sako tėvas Bartolomėjus.

– Taip.

– Bet jis dar sako, kad nekrikštijama taip, kaip tu krikštijai kūdikį. Tu sakei visai ne šventus žodžius, todėl gali būti, kad nepadėjo. Gali būti. Kažkiek gal ir padėjo, bet nežinom kiek. Viešpats žinos, o mes ne.

– Padariau, ką galėjau.

– O jeigu būtum bent pasimokęs. Tuos žodžius. Jeigu būtum pasimokęs krikštyti pagal Dievo valią. „Aš krikštiju tave vardan Dievo – Tėvo ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios.“ Visai nesunku.

– Kažką juk pasakiau. Meldžiau Dievą, kad paimtų sau vaikėlį, pasakiau dar visokių nuoširdžių dalykų.

– Bet be žegnojimo. Neperžegnojai. Nepalaimintas vanduo toks pat šventas kaip karvių girdyklose. Ir visko per daug prikalbėjai, tiek daug, kad tie pirmieji žodžiai nustojo galios. Kas žino, gal tais pertekliniais žodžiais tu pasmerkei vaikėlį.

– Nesakyk taip. Viešpats žinos, kaip įvertinti mano pastangas. Mūsų pastangas.

– Viešpats – nežinau, bet tėvas Bartolomėjus labai gerai žino, kad toks krikštas nieko vertas. Jis net neįrašė jo vardo į krikštų knygą, o tai juk tarsi Dievo knyga, suprantai?

– Suprantu.

– Tam, kad būtum išganytas, reikia pakliūti į tą knygą: tokiu būdu Viešpats tave pažįsta. Kai jam meldiesi, jis pažiūri į kunigų knygas, ir jeigu jose esi, tavęs išklauso. Jeigu ne, jis elgiasi taip, lyg tavęs nebūtų. Nes tavęs ir nėra. Čia kaip tada, kai ateina karaliaus mokesčių rinkėjai ir jiems prieš nosį reikia pateikti visus dokumentus, kad patvirtintum tą ar aną.

– Moterie, karaliui reikia popierių, nes yra dalykų, kurių jis pats nežino. Žino daug, bet ne viską. Bet nėra tokių dalykų, kurių nežinotų Dievas. Jam nereikia nei knygų, nei kunigų.

– Taip. Tiesa. Mūsų Viešpats Dievas viską žino, bet taip pat visko iš mūsų prašo.

– (...)

– Kartais galvoju, Chuanai.

– (...)

– Man atrodo, kad Dievas viską žino, bet jis vis tiek padarė taip, kad tėvas Bartolomėjus niekaip nespėtų laiku, nes Sigvensoj tuo metu laikė mišias, o keliuose buvo neišbrendamas purvas. O tau jis neįpūtė daugiau supratimo, kaip krikštyti pagal Dievo valią.

– (...)

– Žinai ką, Chuanai? Dievas viską žino, o mes nežinome nieko.

– (...)

– Kartais man atrodo, kad kunigai irgi nieko nežino.

– (...)

– Tėvas Bartolomėjus sakė, kad tik Dievas žinos: ar taip, ar ne. Ar vargšiukas mūsų lauks danguje, ar skaistykløj. Sakė, kad gal daug meldamiesi išmelsime. Kad reikia neprarasti vilties. Kad pamaldumas padės. Bet aš nežinau, kas tas pamaldumas. Gal tu žinai, Chuanai?

– (...)

– Taip. Gal meldamiesi išmelsime. Daug melsimės, Dievas mus išgirs ir įrašys jo vardą kunigų knygos paraštėje. Nes kunigai juk irgi žmonės, jie irgi klęsta, kaip ir karalius – ne viską jie žino.

– Tai pasimelsk ir tada miegok.

– Gerai, pasimelskim. Tėvas Bartolomėjus sako, kad Dievui patinka ir malda, ir tinkamas krikštas...

Skamba varpai, dūžiai dažnėja: krikštija. Girdisi tylus kūdikio verksmas, bandymai nuraminti jį lopšine. Skamba varpai. Lėta iškilmingų, rūsčių gausmų seka: laidoja. Šnibždėtis

1722

1901

šermenyse, kuždėti maldą, prilaikyti, kad neskambėtų karvių
1630 skambaliukai, nes ir jos turi gedėti. Skamba varpai. Skelbiamas
pavojus, varpininko rankos jau srūva krauju: praneša apie bai-
siaų krušą. Siaučiant audrai šimtas gerklių žemais balsais kar-
toja: ak, tu, kruša, krušele, Dievs stipresnis už tave, jei vanduo
esi, eikš čia, jei akmuo – šalin sparčia, septynias lygas nuo mūs
1970 kaimo ir tiek pat, kol bus delčia. Bažnyčios varpai kviečia į mi-
1799 šias, ponios Rosos Elviros de la Torè varpelis kviečia tarnaitę,
2002 o Saravijų durų skambutis imituoja varpo dūžius. Garsai, mėg-
1974 džiojantys tą, kuo nėra: Visentė rankoje gniauždamas šautuvą
1820 imituoja strazdo čiulbėjimą, Katalina kosuliu dangsto tą, ką su
Agustinu išdarinėja po pakulų marška malūne. Garsai, kurių
1328 niekas nebegirdės: du kūnai po marška malūne. Skimbteli susi-
1592 kertantys kalavijai: o viešpatėliau, niekšas, po paraliais. Staugia
2019 vilkas. Grioviuose nečirškia joks svirplys – tai pesticidų kaltė,
1965 o šventosiose mišiose jokios lotyniškos eilutės – tai Vatikano
1920 II susirinkimo kaltė. Nauji garsai: „Hispano-Suiza“ automo-
1994 bilio variklis. Televizoriaus sniegelio krebždesys per audrą.
1981 / 1988 Traktorių riaumojimas ir melžėjų klegesys, Choakinas Pratas¹,
vedantis „El Precio Justo“², arba: ponia, jau atėjo baldų ap-
2014 / 2002 mušėjas. Seni, bet sykiu ir nauji garsai. Ana, slepianti 56 kbps
greičio modemą po pūkine antklode, kad jungimosi simfonija
1903 neprižadintų tėvo. Chaimė de Viljegasas, iškilmingai sukan-
tis gramofono rankeną (tai pirmasis gramofonas Tonjaneso
istorijoje) ir visiems susirinkusiems dramatišku mostu prane-
šantis: „Dar nesate nieko tokio girdėję.“ Ir tuomet jie išgirsta.
Muziką. Muzika, įkalinta tame sraigę primenančiame kornete.

¹ Joaquín Prat Carreras (1929–1995) – Ispanijos radijo ir televizijos laidų vedėjas.

² Nuo 1988 metų rodoma Ispanijos televizijos laida, kurioje reikia atspėti prekių kainą.

Muzika palapinėje per Šv. Tirso šventę, muzika urvo prieangyje. Muzika Novaleso kino teatro salėje bei muzika Teresos ir Paulos nešiojamajame grotuve – kiekvienai po ausinę – autobuse link „Nueve Valles“ mokyklos. Muzika šokti, muzika šienaujant, muzika mokantis daugybės lentelės. Muzika, primenanti prieš daug metų praėjusią vasarą. Muzika, siekiant pamokyti, – jo bėda ta, kad klausosi per daug roko, tėvų susirinkime pareišk Alechandro tėvas. O dabar tiems, kuriuos kankina nostalgija, – pasodoblis. Senoliams ar kone senoliams, kurie šypsodamiesi suplūsta į verbenos¹ aikštę ir baigia šokti tuos šokius, kuriuos pradėjo dar pokariu, – dabar jau nebe alkani, bet sušalę, dabar jau nebe baugštūs, bet kankinami nelentos išalgijos. Aidint plojimams, šokiai baigiasi: anksčiau ar vėliau muzika nurimsta. O po muzikos – tylą. Tyla arba tai, kas primena tylą: tokia čia ir kaimo ramybė – nerauk rūtų, įniršęs paskelbs Armandas „Tripadvisor“ komentare prie paliktos vienos žvaigždutės iš penkių galimų, dėl sukništų gaidžių nuo ankstyvo ryto miegot negalėjau. Beveik tylą arba spengianti tylą – į stogus barbenantis lietus, tarp medžių šnarantis vėjas, virš laukų klykiančios žuvėdros, nes tikra tylą teegzistuoja astronomų ir teologų vaizduotėje. Nėra jos net sesers Barbaros Gomes de Karandijos, penkiolika metų ieškančios absoliučios tylos, celėje. Bažnyčios vyresnieji sako, kad tik tyloje girdimas Dievo žodis, vis dėlto anksčiau ar vėliau išgirsti kokį triukšmą – sugirgžda baldas, į langą be perstogės trankosi musė, sugurgia pilvas, ak, pasibjaurėtina: jos kūnas visad tampa kliūtimi tarp Dievo ir sielos. Jos pačios pilvo gurgimas kaip įrodymas, kad Dievas dar ne čia, kad mes dar gyvi. Garsas kaip

¹ *Verbena* (isp.) – miesto ar miestelio šventė, dažniausiai siejama su kuriuo nors šventuoju, įprastai vykstanti vakarais; verbenose šokama.

1907 mirties priešnuodis, mat tylą prisileidžia tik mirtis. Aukštyn
kojom kybantis dar nekvėpuojantis naujagimis pribuvėjos
rankose, ir Andrėja, akis įsmeigusi į negyvybingą sūnaus kū-
nelį, tada – pliaukštelėjimas, tokia galinga tokio mažo kūnelio
tyla, dar vienas pliaukštelėjimas ir tuomet, nors jau atrodė, kad
ne, galop – verksmas. Ačiū tau, Viešpatie, šnibžda Andrėja ty-
1722 lią maldą: maldą, skirtą tik Dievo ausiai. Skamba varpai, dūžiai
dažnėja: krikštija.

1880 Gegužės pirmoji. Skamba bažnyčios varpai: praneša apie kai-
mo susirinkimą – reikia išvesti karves. Dūžius atliepia maži
niršūs skambaliukai – visos karvės, visi skambaliukai drauge.
Šiandien visas kaimas primena neaprėpiamą bandą. Karvės,
išeinančios pro vartelius, karvės, išeinančios iš tvartų, karvės,
bindzinančios per takus ir keliukus, kol visos susitinka prie-
šais įėjimą į bažnyčią. Visoms ant sturplių įdagai su užrašu:
Tonjanesas. Čia tam, kad nebūtų nesusipratimų ar vaidų kaip
anuomet, kai teko ginčytis su žmonėmis iš Kobreseso dėl ne-
pažymėtos karvės. Kerdžius popieriuose taip pat susivedęs
kiekvieno gyventojų karvių skaičių. Kerdžius beraštis, lygiai
kaip dauguma jam gyvulius patikinčių žmonių, tad išties jis
nieko nesirašo, o nusipaišo. Nužvelgęs ant namo fasado iš-
raižytą ženklą, persibraižo sau tą, ką mato. Gomesų – liūtas,
Ruilobų – vilkas, Taglių šeimos – slibinas. Prie piešinėlio pa-
sižymi pagaliukus: karvių tiek, kiek pagaliukų. Iš viso šimtas
dvidešimt du pagaliukai. Šimtas dvidešimt dvi karvės, kurios
atsisveikina su šeiminkais penkiems mėnesiams ir keliauja
ganytis į Reinosos aukštumas, kur ganyklos, rodos, begalinės.

– Prižiūrėk Karmelą, gerai? Šitą karvę tausoju labiau nei
savo akies lėliukę...

Nėra ko jaudintis: jis ją tausos lyg savo gyvybę. Ir Karmelą, ir Dukesą, ir Pintą, ir Orechoną, ir Asturijaną, ir mončinos, ir tudankos¹ veislės karves. Jeigu pasitaikys vietų, kur didelis pavojus nugarmėti, jis jas ves lengvesniu keliu. Jeigu išgirs kaukiant vilką, į priekį paleis šunis. Jeigu apsireikš galvijų vagys, išsitrauks arkebužą. Tad, ponai, nėra ko baimintis.

– Tu tik pažiūrėk, kokią gerą ją tau priduo du. Tokią putlią, puikią, tad gražinant...

Ir vėl skamba bažnyčios varpai. Gegužės pirmąją, lygiai dvyliką valandą: muša valandą ir dieną. Kerdžiui švilptelėjus, piemenukai ima mojuoti pagaliais ir banda, lydima lojančių šunų choro, iš lėto pajuda. Priekyje Karmela, pati stotingiausia kaimo karvė, todėl jai kliuvęs didžiausias skambaliukas. Už jos – visos kitos. Dar toliau – pats kaimas. Karvės išeina, kaimas, kaip ir kasmet, pasilieka. Senoliai ir vaikai, moterys ir vyrai: visi spiečiasi prie vartelių ir tvorų jų išlydėti. Galvijams praeinant, kai kurie žiopčioja tartum kalbėtų, bet dėl žvangučių audros nieko nesigirdi. O galbūt jie išties nieko nesako: tik stovi, tyli, stiklines apraibusias akis įsmeigę į tostančių galvijų nugaras. Jie nesišypso, bet jaučiasi patenkinti. Bent jau turėtų taip jaustis. Kiek sykių skundėsi, kad apsikrovę darbais: jas reikia melžti, vesti ganytis, nuleisti kraują iš ausies mėginant pagydyti nuo solengvos². Nuvesti ir parvesti per pasėlius. Dėl jų valyti tvartą. Dėl jų šienauti. Iš esmės – gyventi dėl jų. Kiek sykių sakė: galiu ką nors užmušti, kad tik greičiau ateitų gegužės pirmoji. Bet vis dėlto. Vis dėlto jie dar čia, dar ilgai stovi kaip įbesti pakelėse, nors paskutinė karvė jau senokai išnyko horizonte. Akys įsmeigtos į kalnus tolyje.

¹ *Monchina, tudanca* (isp.) – Šiaurės Ispanijos karvių veislės.

² *Solengua* (isp.) – Kantabrijoje taip vadinama ūmi galvijų liga, pasireiškianti naviku po liežuviu, sukeliančiu staigią mirtį.

- 1633 – Chuanai.
– Ko. Ko nori, Chuliana.
– Kaip tau atrodo, kokios jo akys?
– Kieno?
– Kaip tai kieno. Kūdikio. Manai, kad buvo rudos, o gal mėlynos kaip tavo?
– Iš kur man žinot, moterie. Ir nevadink jo kūdikiu. Jo vardas buvo Chuanas.
– Ne Chuanas.
– Teisingai, Chuanas Domingas.
– Tu puikiai žinai, kad nei Chuanas, nei Domingas, nei kaip kitaip. Nėra nei vardo, nei Dievo malonės, nes esi nuodėmingas, kol tavęs nenuplauna krikšto vanduo. Krikšto pagal Dievo valią. Taip sako tėvas Bartolomėjus.
– O Krikštytojas turėjo vardą, nors niekas jo nekrikštijo.
– Krikštytojas vadintas Krikštytoju, nes jis krikštijo.
– Jo vardas buvo Jonas. O Jėzaus Kristaus vardas buvo Jėzus Kristus.
– Krikšto vardai negalioja, kvaileli. Čia kaip mes vadinam Pedrą Seniu ar Toribijų Juočkiu. Tai ne tikri vardai. Ne Dievui. Mums vaiko vardas Chuanas Domingas, bet Dievui jis neturi vardo.
– (...)
– Žinai, aš daug apie tai galvoju. Kaip liūdna mirti be vardo. Ir dar galvoju apie jo akis. Kokios jos. Manai, kad buvo rudos, o gal mėlynos kaip tavo?
– (...)
– Manuelio bent akis pamatėm. Du mėnesius turėjom, galėjom žiūrėti. Bijojau, kad bus kaip maniškės, bet ne. Buvo

---

mėlynos kaip tavo. Atrodė lyg tavo. Tokios gražios. Su tokiom akim būtų nemažai merginų prisiviliojęs – tuo esu įsitikinusi.

– (...)

– Žinai, Chuanai? Kai susipažinom, aš maniau, kad tu labai geras vaikinai. Bet labiausiai visad patiko, kad tavo tokios mėlynos akys...

– (...)

– O tau patiko mano krūtys, pameni? Visad taip sakydavai. Kad tau patinka mano krūtys.

– (...)

– Sakydavai, kad su tokiom galima pamaitinti eskadroną kirasyrų, pameni? Liesdavai, čiulpdavai, sakydavai, kad jomis gali pramisti bent dvylika kūdikių. Dvylika kūdikių – ir dar tu. Taip sakydavai.

– (...)

– Tau patiko mano krūtys, nes galėtų išmaitinti tavo vaikus, bet nežinojai apie mano gimdą. Nežinojai, kad mano gimda mirusi, todėl galiu išgimdyti tik mirusius kūdikius.

– Nutilk jau ir miegok, moterie.

– Nutilsiu, Chuanai. Nutilsiu ir nurimsiu. Tiesiog kartais tą prisimenu. Ką man sakydavai ten, malūne. Kaip man kąsdavai į ausį ir sakydavai: Chuliana, Chuliana, Chuliana. Visą laik kartodavai mano vardą, lyg mokytumėisi. Pameni? Aš prisimenu tą ir vaiką. Juk kaip liūdna mirti be vardo.

– Nutilsį pagaliau ar ne, Chuliana?

Broliukas arba sesutė vardo dar neturi. Marta niekaip nesuokia, kaip vienas iš šeimos narių gali būti bevardis. Nes namie visi su vardais. Mama – Mercedes, tėtis – Emilijus, vyresnioji sesuo – Diana, o Marta, aišku, yra Marta. Net ir jų ką tik įsigytas

1984

---

namas su vardu – tai „Kasa Sevilija“. Nuo šiol vasaras jie leis kaime, pavadinimu Tonjanesas. Tonjanesas – tai irgi vardas. Bet mamos pilve esanti mergytė arba berniukas jokio vardo neturi.

– Kodėl jis be vardo, mama?

– Nes mes dar nežinom, ar bus berniukas, ar mergaitė.

– O jeigu mergaitė, kaip pavadinsim?

Tėtis ir mama sėdi prie stalo vienas priešais kitą ir šypsodamiesi susižvalgo.

– Dar reikia apgalvoti.

– Gerai. Bet mergaitės tik Marta nepavadinkit.

– Ir ne Diana, – įsiterpia Diana.

– Prižadau: nei Marta, nei Diana.

– O jeigu berniukas, nepavadinkit Emilijum. Labai bjaurus vardas.

– To betrūko, – burba tėtis.

Jo vardas nebus nei Diana, nei Marta, nei Emilijus. Tą dabar tikrai žino. O visa kita – ateityje. Pagyvensim – pamatysim: taip visad sako mama, tiek kalbėdama apie broliuką arba sesutę, tiek tada, kai sprendžiama, ar rytoj jie vyks žaisti į Margos parką.

– O kodėl Tonjaneso namas vadinasi „Kasa Sevilija“? – teiraujasi Marta, jau kurį laiką negalinti nusikratyti minčių apie daiktų vardus.

– Dėl to, kad čia gyveno dėdė Minas. O dėdę Miną žmonės vadina Sevilija, nes kai buvo jaunas, dirbo Sevilijoje.

– O dabar dėdė Minas gyvena Torelavegoj, – rimtu tonu sako Diana.

– Taip.

– Nes jis mums pardavė namą.

– Tikrai taip.

– O kodėl jis mums pardavė namą? – neatlyžta Marta.

– Nes taip nutiko. Nes norėjo, kad jis būtų mūsų. Kad galėtų žaisti sode.

– Mes ir broliukas.

– Arba sesutė, – patikslina Diana.

Mama atsidūsta.

– Arba sesutė, arba sesutė.

„Kasa Sevilijos“ mergaitės. Šitaip jas ėmė vadinti kaime. Nes Minas gavo vardą nuo Sevilijos, namas gavo vardą nuo Mino, o dabar jos gavo vardą nuo namo. Jas šitaip pavadina jau pirmąsyk nuėjus prie tilto pažaisti su kitais vaikais. Jūs tos iš Santandero, iš „Kasa Sevilijos“. Šitaip pasako Davidas, o kiti vaikai – Maitė, Diegas, Chuanma, Karmensita ir Činas – pritaria. Jos susiraukia. Mano vardas Diana, sako Diana. O aš – Marta. Bet nepadeda: jos yra Sevilijos. Taip jas vadina žaidžiant slėpynes: „Ieškokit Sevilijų!“ Taip vadina žaidžiant karą: „Skelbiu karą... Sevilijoms!“ Taip jas vadina net vaikų tėvai ir seneliai: „Karmensita, paklausk Sevilijų, ar norės pas tave pavakarieniauti.“ Jos visad nori, nes Karmensitos namuose duoda skaniausių sumuštinių su šokoladiniu kremu, kurie patiekiami lygiai penkios keturiasdešimt penkios vakare. Nori, bet spyriojasi.

– Mano vardas Diana, – pakartoja Diana kramtydama, burną apsiterliojusi šokoladu.

– O mano – Karmina, bet visi mane vadina Mina, – atsako Karmensitos močiutė.

– Nes kai buvai jauna, užlipai ant minos?

Ilgas bedantis juokas. Diana nežino, kaip į jį reaguoti.

– Taip, vaikelį. Užlipau ant minos – gerai, kad nenukentėjau.

Tonjaneso vaikai smagūs – gan smagūs, patikslina Diana, bet taip pat ir keistoki. Pavyzdžiui, kai reikia išsiskaičiuoti, kas pradės žaidimą, jie nesako eni, meni, diki, daki, urbi šurbi, šmiki šmaki, aus baus, bus medaus, stora boba kiaulę pjaus, jie

---

sako truku, ruku, keturuku, vežė bobą ant ratukų, tie ratukai subyrėjo ir bobutė išdardėjo. Kaip suprasti tą truku ruku? Ir kodėl keturuku? Ir ką reiškia, kad bobą veža? Vaikai gūžteli pečiais. Nežinom: taip sakoma. Tonjanese viskas sakoma kitaip. Jie laukų nevadina ganyklom, kaip „Heidoje“, vadina pasėliais. Jie nesako „kvičiai“, sako „kviččiai“. Jie nesako „kakas“, sako „mėšlas“. Nesako Santanderas, sako sostinė.

– Jūs nemokat šito žaisti, nes jūs iš sostinės.

– Mes ne iš sostinės, mes iš Santandero.

– Tai taip.

Kai ateina jų kviesti – ar išlįsit žaisti! – šaukia nuo kelio, – minutėlę pastoviniuoja atsirėmę į tvorą ir stebi, kaip sode sukiojasi jų tėvai.

– Tavo tėtis nemoka pjauti dalgiu.

– O kas tas dalgis?

– Tas daiktas, kuriuo šienauja.

– Aaa.

– Mano tėtis gali pamokyt. Mano tėtis visam kaime geriausiai šienauja.

Jiems keista, kad čia yra vyras, nemokantis pjauti dalgiu, bet dar keisčiau, kad prie namo nėra daržo, karvių, vištų. Net neaišku, ko čia tas namas stovi.

– Jūs čia gyvensit ar kaip?

– Ne, gyvent negyvensim. Čia leisim vasaras ir savaitgalius. Namą mums pardavė dėdė Minas, kad galėtumėm žaisti sode.

– Bet tavo tėtis iš Tonjaneso, ar ne?

– Nežinau.

– Mano tėtis sako, kad tavo tėtis ne iš Tonjaneso. Kad iš Tonjaneso buvo tavo senelis. Ir tavo mama irgi ne iš čia.

Kartais jie užsispokso į baltą „Seat 127“, švarutėlaites mergaičių sukneles, nublizgintus batukus. Bet dar labiau spokso į metalines sūpynes, kurias tėvai neseniai įrengė sode.

– Jūs turtingos, ar ne?

Marta su Diana klausiamai susižvalgo.

– Nežinau, – ištaria Marta.

– Manau, kad ne, – atsako Diana.

– Bet jūsų tėvai dirba ar nedirba?

– Dirba, dirba. Jie mokytojai.

– Ir jus moko?

– Ne, mūsų ne. Kitus vaikus.

– O jus kas moko?

– Kita mokytoja.

– Aaa.

Tą pačią dieną per vakarienę Diana šaukštu nepaliumajamai suka bulvių košę, bet taip ir neišdeda nieko į burną.

– Tėti, ar mes turtingi?

– Iš kur mes būsim turtingi. Žinai, kas turtingas? Botinas¹, va tas tai turtingas.

Diana bando prie klausimo priėti iš kitos pusės.

– O kiek kainavo šitas namas?

– Na, žinok, tris milijonus. Visas mūsų santaupas. Manai, prastas sandoris, ar kaip?

Diana išsprogdina akis.

– Tai... mes milijonieriai!

Visi prapliumpa juokais. Pirmiausia mama ir tėtis, paskui – pavėluotai – ir Marta, nes ji net nežino, ko juokiasi.

– *Buvom* milijonieriai, – atsako tėtis. – O dabar turim namą.

Diana akimirką susimąsto.

– Du namus. Santandere ir šitą.

Du namus. Vadinasi, milijonieriai. Bet to Diana jau nebesako.

¹ Emilio Botín-Sanz de Sautuola López (1903–1993) – Ispanijos bankininkas, „Grupo Santander“ bankų vadovas nuo 1950 iki 1986 metų.

2017 *Namo netoli Tonjaneso bažnyčios sodas. Klombos su gėlėmis, vienas kitas medis, dvi metalinės vištos, pastatytos taip, lyg leštų žolę palei vartelius. Tolyje matosi bažnyčios varpinė ir didysis senojo mokyklos pastato langas. Terasoje metalinis stalas, ant jo – atkimštas vyno butelis, kokakolos skardinė ir lėkštė su ke-liais čoriso griežinėliais. Prie stalo sėdi Ljermas (aštuoniasde-šimt dvejų) ir Rosi (septyniasdešimt septynerių).*

LJERMAS: Na, vaikeli, kaip smagu, šimtas metų!

ROSI: Tikrai, kokia staigmena! O iš tolo net nepažinau tavęs...

LJERMAS: Anokia čia staigmena, aš jau jo laukiau! Man tavo tėtis sakė. Kad gal atvyksi aplankyti ir panašiai. Nematei, kaip apsidžiaugiau, kai pasakė. Žiauriai apsidžiaugiau.

ROSI: Aha. Nes tavęs jau nematėm...

LJERMAS: Jau daug metų. Atsimenu, buvai atėjęs dėl to NSO. Na ir įvykis...

ROSI: O aš nieko apie jokių NSO neatsimenu.

LJERMAS: Buvo, buvo. Jis dar buvo visai mažius, maždaug toks, ar ne? Nesiekė net tiek... Gal kokių aštuonerių ar dešim-ties. Ir pamenu, kad atėjo su ta savo knygele ir klausinėjo apie NSO, kuri neva vieną naktį mačiau aš su Karlosu ir dar kažkuo. Kai pro kaimą praėjo tos šviesos. Manau, kad ten turbūt ne NSO. Nors gal ir NSO, nes skraidantis ir neatpažintas, o mes juk nei vienas neatpažinom, kas tai.

ROSI: Aha, dabar jau ir aš atsimenu.

LJERMAS: Va, ir tada jis atėjo, ir kad pradėjo klausinėt... Labai juokinga. Su tokia knygele kaip ir dabar. Tada dar nega-lėjai daryt įrašų, ar ne?

ROSI: Taip, bet dabar tu viską įrašyk. Klausk, klausk, vaikeli, klausk, ko tik nori. Mes atsakysim, jei tik žinosim... Su džiaugsmu atsakysim.

LJERMAS: O kaip vadinasi tie, kur tau patiko, kai buvai mažius? Tie dideli ropliai, kaip ten jie...

ROSI: Klausk visko, ko tik nori. Visokių senų kaimo istorijų – šį bei tą žinom. Mes juk jau seni.

LJERMAS: Taip, ko tik nori, vaikeli. Nors nežinau, ar turės kokios vertės tai, ką tau papasakosim. Geriau tu klaustum Lolo ir Karmen, jos tai jau tikrai senos. O mes... Ką nors papasakosim. Apie karves, apie sklypus, dar ką nors. Bet kad šitam kaime, be karvių ir pievų, nelabai ko yra!

ROSI: Aš jums, kol kalbėsime, duosiu kalimočos¹, gerai? Tiks? Nes Ljermas kas vakarą išgeria kalimočos. Va čia, sode...

LJERMAS: Bet klausyk, vaikeli, kaip tai negerai vyno? Bijai mums prišnekėt nesąmonių, ar kaip?

Spalio ketvirtoji. Skamba bažnyčios varpai: praneša apie kaimo susirinkimą – parvedamos karvės. Tolyje lyg atsakydamas varpams sušvilpia piemuo, suloja šuo. Kažkas atsklendžia skląstį, kažkas atveria duris. Kažkas strimgalviais bėga laukan, kaukši albarkos². Girdisi riksmas, atliepiantis varpų kvietimą.

– Jie jau čia! Jau čiaaaaa!

Tiesa: jie jau čia. Tolumoje pasirodo karvės: nuo Kobreseso aukštumų ryškėja juodi jų kontūrai. Taip pat pasirodo ir šventiškiausiais apdarais pasidabinę Tonjaneso gyventojai,

¹ *Calimocha* (isp.) – vynas su kokakola.

² *Albarca* (isp.) – tradicinis medinis Kantabrijos regiono valstiečių apavas, primenantis klumpes.